

13.ZENBAKIA-2022-MAIATZA

GUKA

AMAGOIA GURRUTXAGA ÉTA ANJEL LERTXUNDI

KULTURAREN BEHARGINAK

Euskararen plaza gara, herriaren irudia eta komunitatearen ahotza

B
BALEIKE

K
KARKARA

erlo
ERLO

MAXIXATZEN

KH
UROLA KOSTAKO
HITZA

U
UZTARRIA

ZH
ZARAUZKO
HITZA

**HEDABIDEKIN
ERE BAI**

'KOMEDIANTE MODUAN'

ARITZ MUTIOZABAL

Gitarra zarhartxo bat det nik nere laguna / horrela ibiltzen da artista euskalduna. / Egun batean pobre, besteetan jauna, / kantatzen pasatzen det nik beti eguna. Beraien sormenetik bizi diren edo bizi nahi duten euskal langileen gorabeherak ez dira gaur goizekoak. Zortzi sokako musika tresna bera bezain zaharra omen. Iparragirreraren abestiak agerian uzten du zeinen konplexua den sortzaile baten bizitza: egun batean aparretan egon zaitezke, baina burbuilak lehertzen direnean guztia baretzen da. Egun batean pobre, besteetan jauna. Eta berriro pobre, eta berriro nabarmen, eta berriro...

Nabarmentzeko moduko ehunka altxor ditu euskal kulturgintzak bere diziplina anitzetan, azpimarratzeko modukoak diren egile, sortzaile eta interpreteei esker. Gure imajinario historiko-kolektiboan ahaztezinak diren horiek guztiak (ez naiz hasiko banan-banan zerrendatzen, baina bote-prontoan burura etorri zaizkizun horiez ari naiz), baita be-

launaldiz belaunaldi puri-purian izan diren garaikideagoak ere. Kultur ondare aberatsa du euskal komunitateak, eta horretaz harro dago herria. Horrek sona eman die sortzaileei, eta irudi publiko ere bihurtu dira zenbait. Baina, ororen gainetik, aitortu al zaie serio demonio beraien jarduna langile profesional gisa?

Iparragirre abila dala / askori diot aditzen, / eskola ona eta musika / hori hoiekin serbitzen. / Ni ez nauzu ibiltzen / kantuz dirua biltzen, / komediante moduan. / Debalde festa preparatzen det / gogoa dedan orduan. Xenpelarrek ondorengo bertsoa bota zion Iparragirreri, eskoladun trobadore gisa ikusten zutelako garaiko baserri giroko bat-bateko bertsolariek. Bertso honetan, ordea, bada zehaztapen interesgarri bat, zeinean Xenpelarrek dioen bera ez dela aritzen diruagatik kantuan, eta, pauso bat harago doa, komediante hots eginez abeslari urretxuarrari. *Komediantea, bohemioa, bibidorea, artista jendea, intelektualtxoa...* Askotan erabili izan diren goitizanak dira sortzaileak lotsago-

rritzeko edo behinik behin haien profesionaltasuna gutxiesteko. Eta, gainera, beraien lana debalde egiteko eskatu zaie maiz.

"Idazlea zen, itzultzailea, kazetaria... eta ez zeukan logela ordaintzeko lain. Logela! Ez pisua, eta hala ere. Kontua da haren egoera bertsuan bizi ginela euskararen langile autonomoak". Miel A. Elustondo kazetari eta idazle azpeitiarrak azaldu zion Berria egunkariari iragan azaroaren hasieran, Lanartea Euskararen Langile Profesionalen Elkartea bere bigarren batzarra egin berritan. Euskal kulturgileek sortu duten elkartea da Lanartea, beraien egunerokoan topatu izan dituzten arazo administratiboak aldatzeko premiak bultzatuta. "Lege absurdoak, araudi lotsagarriak, xantaiak, abusuak, bazterketak, murritzeta ekonomikoak... Euskaraz sortutako kulturaren barruan dauden injustiziek batzen gaituzte", nabarmendu zuen artikulua hartan Elustondok.

Iraultza baten hasiera da, egun pobrerik egon ez dadin gitarra zahar horren akordeetan. ■

Argitaratzailea:

Urolako Komunikazio Taldea

Zuzendaria: Onintza Lete Arrieta

Tirada: 7.750 ale

Enpresa laguntzaileak:

DANOBATGROUP

NEURRIRAKO JANTZIA JOSTEN

Amagoia Gurrutxaga eta Anjel Lertxundi

Lanartea Euskararen Langile Profesionalen Elkartea urrats sendoak ematen ari da azkenaldian, euskal kultur sortzaileek dituzten eguneroko premiei erantzuteko. Amagoia Gurrutxaga kazetari azpeitiarra da elkarteko koordinatzailea, eta Anjel Lertxundi idazle oriotarrak, berriz, bizitza osoa darama kultur sorkuntzan.

Testua: **Aritz Mutiozabal**. Argazkiak: **Arnaitz Rubio Aprea**

Elkarrekin ailegatu dira hitzordura, kontatu nahi duten guztia aurrez errepasatzen aritu balira bezala; azaldu beharreko ezer ez ahazteko, akaso. Zarauzko Frantziskotarren eliza aurrean elkartu eta ondoko sarreratik komentuko liburutegi ederrera igo dira labirinto itxura duten eskaileretatik. Anjel Lertxundi (Orio, 1948) idazleak ordu aspertu luzeak emanak ditu bertan, gaur egun hautsez estalita dauden beste mende batzuetako liburuak aztertzen. Amagoia Gurrutxaga (Matxinbenta, Azpeitia, 1971) kazetaria hirugarren aldia da bertaratzen dena. Nolanahi ere, ez batak, ez besteak, ezin diote espazioaren egurrezko egitura liluragarriari so egiteari utzi. Hogwarts txiki bateko galeria batean murgildu direla dirudi; inor ez litzateke harrituko edozein momentutan Harry Potter agertuko balitz. Fantasiaz haraindi, euskal kul-

tur sortzaileen eta kulturaren errealitate gordina mahai gainean jartzeko borondatez etorri dira gonbidatuak. Lanartea Euskararen Langile Profesionalen Elkartea sortzeko beharraren eta ematen ari diren pausoen berri ematera. Izan ere, Gurrutxaga da elkarteko koordinatzailea, eta Lertxundi ohorezko bazkideetako bat.

Euskal sortzaileen aspaldiko beharrei eta arazoei erantzuteko sortu da Lanartea Euskararen Langile Profesionalen Elkartea. Indartsu ekin dio bere bideari. Bazen garaia!

Amagoia Gurrutxaga: Bai, zer esango dugu ba guk! Gero eta gehiago hitz egiten digute kultur industriaz eta horrelako kontzeptuez, baina urteak joan eta urteak etorri, jendeak ikusten zuen industria horren lehengaia –alegia, sortzailea edo interpretaria– ez zela kontuan hartzen, eta horien bizi baldintzak geroz eta

prekarioagoak zirela. Horri erantzun nahian sortu zen Lanartea. Esan dezakegu duela urtebete edo hasi dela topera, pertsona bat horretara jarrita [Gurrutxaga bera da koordinatzailea], eta beste hainbat lagunen babesarekin eta laguntzarekin. Egia esan, lan ildo dezente ireki ditugu, eta gogoz nahiz indarrez ekin diogu.

Kultura beti izan da alor prekarioa. Euskaraz eta euskal sortzaileentzat, are gehiago?

Anjel Lertxundi: Denok dakigu zein den gure hizkuntzaren egoera; gutxieneko pertzepzio bat bederen badugu. Gure hizkuntzak dituen hiltunen eta beste hizkuntzek dituzten hiltunen artean desberdintasun handia dagoela ikusten da, eta horrek sekulako arazoa eragiten du. Kontua da guk ezin dugula amestu beste horiek duten funtzionamendu bera izatea, ugaritasunak ematen dielako indarra. Gure indarrak, berriz, izan behar du gure bitartekoak benetan geure neurrira ondo egokitzea, eta ez gezurre-tako imitazioak eginez, alegia, hizkuntza handi bat bagina bezalako aldarrikapenak eginez, kontuan izan gabe benetako egoera zein den. Benetako egoera horri egokitu behar dizkiogu diskurtsoak, ez mimetismo hutsez alboko hizkuntzei begiratuta. Horrela jokatz gero, galduta gaude.

A.G.: Diglosiaren kontua daukagu hor. Legez guztiok gaude babestuta, baina denok dakigu errealitatea zein den, eta eskubide erabatekoak zein hizkuntzaren hiltunek dituzten ziurtatuta eta zeintzuek ez. Guk ez ditugu, gurea hizkuntza gutxitua delako. Kultur politikan ere antzeko zerbait gertatzen da: geroz eta gehiago ari gara ikusten hemen aktibatzen diren kultur politikak ez direla hemen dauden hizkuntza guztientzat. Maila berean egongo balira bezala aurkezten dituzte, eta Anjelek esan duen bezala, ez dute zerikusirik. Ez gaude maila berean, ezin dugu irrealitate horretatik abiatu. Eraikitako kultur politika horiek ahula dena desagertzera eramango dute, eta indartsua dena, gehiago indartzera. Uste dugu egoera horretan gaudela, eta horregatik eskatzen dugu euskararentzako estatus propioa.

A.L.: Indartsuaren eta ahularen artean ez dago berdintasunik; ahula da premian dagoena. Aktibatu behar badira politika batzuk, ezin

zaizkio berberak aplikatu ahulari, politika be-reizi eta espezifiko batzuk baizik, indartzeko eta arnasa emateko. Osasunarekin gertatzen den gauza bera da: ni sano baldin banago, ez daukat laguntzaren beharrik; premia duenari eman behar zaizkio botikak edo baliabideak. Antzekoa gertatzen da gure kasuan ere. Dena den, ahul egoteak ez du esan nahi gaixo gaudenik; oso sano gaude, baina defizit handiekin.

Defizit horiei aurre egiteko sortu zen Lanartea. 2019an egin zuen lehen biltzarra, eta urtebete geroago eratu zen ofizialki elkartea. Bere estatutuetan, besteak beste, kotizazio sistema arrazional bat bultzatzea eta euskaraz sortutako kulturaren legea lortzea zehaztu zenituzten.

A.G.: Hala da, bai. Espainiako estatuan oraintxe ari dira Euskal Artistaren Legea lantzen, eta jende asko ari da hemendik horri begira. Zer gertatzen da? Hor egiten ari direla jantzi bat Espainiako kulturaren gorputzarentzako, haren neurrira, eta guk badakigu, esperientziagatik, gure gorputza ez dela inolaz ere haien neurri berekoa. Beraz, guk exijitzen duguna da geure neurriko jantzi bat egin behar dela, eta jantzi horretan kontuan eduki behar dela kotizazio sistema bat gure errealitatera egokituko dena, baita gure kulturaren gaur egungo ahaletara eta beharretara ere. Horregatik esaten dugu geuretik eta geurearentzako egin behar dugula [legea]. Adibide bat ematearren: Espainian bertsolariak ez dira existitzen, eta, aldiz, euskal kulturaren sisteman bertsolariek pisu handia dute. Beraz, atera kontuak! Izugarritzko arazoa dute gaur egun bertsolariek, ez dakitelako non eman behar duten izena alta ematean. Guk, lehenik eta behin, gure gorputzaren neurriaren kontzientzia hartu behar dugu, eta, gero, horren neurrirako jantzi bat josten hasi. Horretan ari gara.

A.L.: Bertsolarien kasuan agerikoak dira desberdintasunak, baina ofizio berean ere badaude. Idazlea naiz ni, eta alderatzen baditugu irakurle posibleen proportzioak hizkuntza batean zein bestean, bada... Aztertze modukoa da gutxienez. Beste kontu bat da zein diren arazo horren irtenbideak, baina ezin ditugu politika berak aplikatu, batzuek aukera dutelako 300.000 irakurlerengana iristeko –hori jada gaztelaniaz

"Geroz eta gehiago ari gara ikusten hemengo kultur politikak ez direla hizkuntza guztientzat"

"Gure gorputzaren neurriaren kontzientzia hartu behar dugu, eta horretarako jantzi bat josten hasi"

"Argi dugu duindu egin behar dela euskarazko kultur sistema eta konplizitateak eraikitzen segiko dugu"

ere ez da gertatzen— edota halako edizioak kaleratzeko, eta guk, berriz, ez dugulako sekula santan halakorik izango. Baina hori dena arrazionalizatzeko modu bat badago, gure neurrira, eta modu hori da arazoa elkarren artean sozializatzea. Agintek ikusi behar du gure arazoa ezberdina dela Espainiakoarekin alderatuta, eta ezin garela integratu besterik gabe halako sistema batean, gureari geure begiekin begiratu gabe.

A.G.: Agintari batzuek jada hori esaten dute, hori ikusten dute, baina kontua da, behin diagnostiko hori eginda, zer egiten den horren aurrean, zer lege edo zer konponbide proposatzen diren. Konponbidea baldin bada guztia merkatu libreko legeen menpe uztea eta oihan horretan elkarren aurka lehiatzea, galtzeko guztiak dauzkagu. Arazo espezifikoak baldin baditugu, asma ditzagun elkarrekin konponbide espezifikoak. Badugu kalitatea eta sortzeko gogoia duen jendea Euskal Herrian, eta denek ez dute hortik bizi nahi, baina kontua da hortik bizi nahi dutenek ere oso zaila dutela. Hamar-kadetako esperientzia duen jendea dago bere

buruari galdetzen ari dena ea nola lortuko duen jubilatzea, edo zirkuiturik ez daukana ateratako diskoa erakusteko eta jendaurrean jarduteko. Hau ez da hasiberrien kontua bakarrik; hau estrukturala da, eta alde horretatik kristoren arazoa dugu. Jubilazioa, esaterako, kezka izan zen zure kasuan, Anjel?

A.L.: Bai, noski. Nik kotizatu nuen 30-35 urte nituen garaian, eta ondoren, probatu nahi izan nuen libreki jardutea. Idazle gisa kontsideratzen dituzun lanez harago, beste lan batzuk ere egiten dituzu –gidoilari, kazetari eta abar– eta hortik bizi zara, ez liburuetatik. Hala ere, nik lortu nuen, nolabait, letren inguruko autonomia bat edukitzea, kazetaritzari eta gidoiei esker. Nik lehen adina lan egiten dut orain, baina une honetan, lehen aldiz bizitzan, nire-nireari eskaintzen diot esfortzu guztia. Orain, jubilaziorik esker, ez dut babarrunak erosteko eta egosteko zerbitzuko lanik egin beharrik. Nolanahi ere, oso idazle gutxik lortzen du hori, baita beste hizkuntzetan ere; jaten ematen dieten beste lan batzuk egiten ditu ia mundu guztiak. Baina gauza bat da hori, eta beste bat, egun osoa lanean pasatzeagatik sormenari denborarik ezin eskaini ahal izateko.

Zentzu horretan, ba al da uste okerrik gizartean sortzaileen inguruan?

A.G.: Alde batetik, badago sortzaileak eta egileak primeran bizi direnaren eta kolpe zorrikerik jotzen ez dutenaren uste orokorra. Ez da egia, inolaz ere. Izugarritzko larria izaten dute hil amaierara iristeko, beren sortzetik bizitzeko apustu egin, eta autonomoen kuota pagatuta. Batzuek, gainera, ezin dute kuota hori ere ordaindu, hilean 300 euro eskas izan arren. Bestetik, batzuek onartzen dute ez zarela horren ongi bizi, baina azpimarratzen dute behintzat gustuko duzun hori egiten duzula. Ez dugu dirutza irabazi nahi; soilik, beste edozeinek bezala, duin bizi ahal izateko gutxieneko batzuk lortu. Zertarako? Bada, gero, sortzaileek beraiek ondoen egiten dakitena egin ahal izan dezaten gizarte guztiaren onurarako.

Euskadin rokanrolak ez du inoiz dirurik emanen / Inun baina alaigoia izanen da. Topiko horrekin bukatzeko garaia da?

A.G.: Bai, bai. Daukagun tradizioa daukagu herri honetan, gure txikitasunak horretara eramaten gaituelako, eta gure sektoreari, beste inori ez bezala, duela 40 urteko militantzia maila bertsua eskatzen zaio. Profesionalizazioaz hitz egiten dugunean –eta ez gara autonomoez bakarrik ari–, ia sistematikoki auzitan jartzen da beren sormen edo interpretazio lanagatik diru bat kobratzen duen jendea. Militantziagatik eta ekarpena egiteko kontzientzia horregatik, askotan egiten dute doan lana, baina beti egin behar al da? Zertaz biziko dira, orduan? Hori da galdera: beti egin behar da doan? Beste lanbide bat daukan jendeak bezala, bakoitzak erabakiko du zertan militatu. Iruditzen zait oso injustua dela sektore honetako jendeari sistematikoki doan aritzeko eskatzea eta, gainera, sekulako kalitate maila nahiz dedikazio maila eskatzea. Garai batean, militantzia ulertzen zen gauzak debalde egitearekin; bada, agian, gaur egun, sektore honetako parte sentitzen garenontzako, militantzia da kobrantza eskatzea. Kristoren aurpegi txarrak ikusiko ditugu, eta ez gaituzte ulertuko. Baina iraun ahal izateko, guk ere jan egin behar dugu.

A.L.: Hori hala da. Zure eskubideei zenbat eta uko gehiago egin, orduan eta gehiago txartzen da zure egoera. Niri ondo doakit nirean, eta oso sinpatiko portatuko naiz ezer kobratu gabe, baina atzetik datorrenari, nire baldintza berean ez dagoenari, ni aritu naizen modu berean aritzea eskatuko diote. Injustizia modu bat da atzetik datorrenarekin egiten duzun hori; oso arriskutsua da gurea bezalako sektore bateko hitzartzeetan. Solidaritatea, hain justu, beste aldetik dator, norbere eskubideak defendatze-tik.

Hor daude Euskal Idazleen Elkarteak, Bertsozale Elkarteak edota EIZIE bezalako elkarteak, baina zuek pauso bat harago zoazte, eta profesional hitza txertatu duzue. Balio erantsi hori.

A.L.: Komeni da desberdintzea. Adibidez, Euskal Idazleen Elkarteak idazleak biltzen ditu, idazleak gara bertako bazkideak eta elkarteak egiten ditu gure aldeko lan asko. Hasieran jende askok eman zuen izena elkartasunez eta kuota ordaindu zuen, agian bere bizitza osoan hiru artikulu bakarrik idatzi arren. Elkarte horrek

"Idazteaz harago, beste lan batzuetatik –gidoilari, kazetari eta abar– bizi zara, ez liburuetatik"

"Ahul egoteak ez du esan nahi gaixo gaudenik. Oso sano gaude, baina defizit handiekin"

"Elkarte bat izatetik sindikatu bat izatera alde kualitatibo handia dago, eta sindikatu bat sortzen ari gara"

batez ere gure lanak promozionatzeko jarduerak egiten ditu: literaturako aldizkari bat, jardunaldiak, eta eskoletako saioen koordinazioa. Baina elkarte bat izatetik sindikatu bat izatera alde kualitatibo handia dago, eta orain sortzen ari garena sindikatu bat da. Hori da asmoa.

A.G.: Hain zuzen ere, harremanetan gaude elkarte horiekin, baita beste diziplina batzuetakoekin ere, eta denak bat datoz: sektorea oso prekarizatuta dago, eta urteekin ez da hobera egiten ari, kontrakoa baizik. Hala, lan-kidetzarako eremu batzuk sortu ditugu jada: mahai komuna deitzen dugun bat badugu, eta hor daude oraingoz Euskal Idazleen Elkartea, EIZIE itzultzaileen elkarte, Bertsozaleen Elkartea eta Galtzagorri elkarte, eta espero dugu elkarte gehiago batuko direla laster. Hor landu dugu, adibidez, langileen eta sindikatuaren ikuspegitik oso praktikoa den eremu bat: fiskalitatea. Elkarte bakoitzaren bazkideen errealitatea kontuan hartuta, fiskalitate arloko hainbat proposamen adostu ditugu eta Eusko Jaurlaritzako Kultura Sailari aurkeztu dizkiogu. Ogasun kontuak direnez, ordea, orain hori al-

dundiz aldundi aurkezteko prozesuari ekin diogu. Elkar batuta gaude, elkar laguntzen dugu eta hori da gure ustez dagoen bide bakarra, bestela izango ginatekeelako poxpolo bat piztu eta itzaliko litzatekeena. Hau arnas luzeko proiektu bat da.

Halaber, elkarreentako kideekin kontrastatzen ari gara praktika onen gida bat, diziplinaka, bakoitzak bere ezaugarriak dituelako, eta hori ari gara lantzen sektore ezberdinetako elkarrekin eta banakoekin. Zerbait fakturatu edo bere lanarekin edozer egin nahi duenak jakin dezan kolektibo bateko kide dela eta onartzen

diren baldintzak ez direla beretzat bakarrik onartzen, baizik eta gero etorriko denarentzat ere onartzen direla. Gaur egungo dinamika oso ustela da, eta hori puskatu egin behar da.

Burokrazia kontuen inguruan ezagutza falta handia dagoela sumatuta, aholkularitza nahiz formazioa eskaintzen du Lanar-teak.

A.G.: Ezagutza falta ikaragarria dago, bai, eta gainera, azken urteetan, burokrazia eskakizunak izugarri handitu dira. Anjelek nik baino hobeto jakingo ditu, segur aski. Edozer gauza kobratzeko orduan, orain tike-ta bai eta orain ez... 60 euro kobratzeko anteronak egin behar dira!

A.L.: Bai, eta datozenak! Bes-teen kontura lan egiten dutenei enpresan bertan egiten dizkiete paperak eta gestioak, eta sindikatuak ere hor daude, langileei laguntzeko. Guk ez daukagu horrelako ezertxo ere. Ni inoiz ez naiz izan bi numerotarako ere gai, eta ni naiz neure idazkaria; eromena da. Eskerrak gestorea den lagun batek laguntzen didan, eta aholkuak ematen dizkidaten bi alaba ditudan. Baina nik ezin

dut hitzaldi bat eman dudalako ez dakit zenbat paper betetzen aritu. Gogoratzen naiz Miami-ko (AEB) liburu azokara joan behar izan nuela Etxepare Institututik. Zenbat izapide bete ote nituen hiru egunetarako! Ordaintzen zizutena bai han eta bai hemen ia-ia gastatu nuen tramite kontuetan, eta ez naiz denboraz bakarrik ari, tramite horiengatik kobratzen dizkizuten tarifengatik ari naiz. Hori ikusita, ni hurrengoan ez noa!

A.G.: Azken finean, hori da lortzen dena, baita hemengo hitzaldiekin ere. Lehen esan bezala, Ogasuna aldundien eskumena da, eta euska-

raren herriak administrazio ezberdinak dituenetz, bakoitzak bere irizpideak ditu. Orduan, zuk hitzaldi bat edo proposamen bat herrialde batean aurkeztuz gero, izango duzu BEZ eta atxikipena, baina ondokoan BEZ bai eta atxikipenik ez; ikastetxe batean bada, BEZik ez, baina kultur etxean bai... Horrelako irizpide ezberdin pila bat daude gauza bera egiteko. Horren aurrean, irizpideak bateratu beharra ikusten dugu, bestela doktore tesi bat egin behar baituzu jakiteko ondo ari zaren. Autonomo kuota ordaintzeko dirurik ere ez duen jendea aholkularitza zerbitzua ordaintzen ari da, eta gauzak hala eginda ere izan dira ezustekoak. Izan ere, Foru Ogasunetara deitzen duzunean, baldin eta nork hartzen dizun telefonoa, gauza ezberdina esaten dizu. Zentzugabekeria da dena. Hori ordenatu eta bateratu egin behar da.

A.L.: Anekdotak pertsonal bat azaltze aldera: Gasteizen emandako sari bat bide, esan zidaten zergetatik libre zegoela, baina handik urtebetera autobideko bonua kendu zidaten ez nengoelako Ogasunarekin kontuak eguneratuta. Orduan galdu nituen nire egunik mada-rikatuenak leihatila batetik bestera, eta hara non esaten didaten sariaren zerga ordaintzeko nuela. Jakina, nik protesta egin nuen, eta argi utzi nien zergetatik libre zegoela eta hori egiaztatzen duen gutuna nuela etxean. Leihatilakoak erantzun zidan saria ematen zuena Eusko Jaurlaritza zela, baina hura, Ogasunarena, beste erregimen bat zela. Esan nion nahastuta zegoena ez nintzela ni, beraiek baizik, gauzek horrela funtzionatu behar ba-

zuten. Baina, azkenean, ordaindu egin behar izan nuen.

Aldundiei aurkeztu diezue zuen proposamena. Nolako bidea aurreikusten duzue? Sastrakatsua izango al da?

A.G.: Orain arte, 50 urtean ez badute ezer egin, ez dut uste presa handirik izango dutenik! Bestalde, badago detaile inportante bat: duela 40-50 urte, honetan hasten zinenak, Anjel, beste aldarte eta kontzientzia batekin abiatu zineten, beste egoera batean. Niretzako mingarria da 50 urteren buruan modu berean segitzea. Garai hartan, trantsizioa zela, oraindik

egiturak behar bezala finkatu gabe zeudela eta abar zela... Baina hamarkadak pasatu dira, eta ez dakit nik ziurgabetasuna hobetu den.

A.L.: Gauza batzuk hobetu dira: saldutako liburu bakoitzeko horrenbesteko bat ordaintzearena ziurtatu zen, ordura arte toki askotan ez baitzen halakorik egiten. Gaur egun, ez dut uste bere egileei ordaintzen ez dien argitalexterik egongo denik. Horrelako gauza batzuk lortu ziren sasoi hartan. Baina, egia da, gu oso autonomoak garela zentzu askotan, eta bakoitzak bere-berean ari dela bere txokoan. Beraz, geure artean oso koordinazio gutxi dago. Ez da borondate faltagatik, baizik eta bakoitzak bere bizitza daramalako eta elkartzea ez delako hain erraza izaten. Lanartea elkarteko bileteretan ez naiz parte hartzen ari, baina eskarmentu handiko jendea dabil, gauzak ondo lotuta utzi nahi dituen ondorengo sortzaileentzat, eta niri txalogarria iruditzen zait hori. Prozesu honetatik guztitik gehien erakartzen nauena da.

A.G.: Belaunaldi artekotasuna dago hor. Alde batetik, beteranoa den jendea dago; hau da, erretiroa gertu ikusten ari dena edo ehuneko ehun honetara jarri eta panorama nola dagoen konturatu dena. Gero, bestetik, hasiberriak daude, oraindik plazeragatik ari direnak. Baina gazte horiei eskatzen zaizkien tramite burokratikoak izaten dira 50 urte daramatzatenei eskatzen zaizkien parekoak. Burokraziak eskatzen die ez duten profesionalizazio bat, baina ondoren, ez dute inolako babesik. Zer etorkizun dauka jende horrek sistema horrela betikitzen bada? Horregatik, gure elkartea gazteen gaia gizarteratzeko ikus-entzunezko bat lantzen ari da Euskal Herri osoko zazpi sortzailerekin. Azalduko da nola heldu diren gaur egungo egoerara eta zer topatu duten; irudi erromantiko horrek zer duen egitik eta nola proiektatzen duten etorkizuna. Eta ez daukate batere argi. Gizarte honen betebeharra da hori ere ziurtatzea.

Askotan, hamar euroko esaldiekin hitz egiten dugu: "Kultura estrategikoa da". Hala bada, tratatu dezagun estrategikoa balitz bezala, zeren gero politikak egiterakoan edota gizarte bezala gauzak antolatzerakoan iruditzen zait

ez diogula estrategikotasunik aitortzen. Beraz, horretan ere eragin asmo dugu. Etorkizuna edukiko badugu kultura indartsu bat eduki behar dugu munduko herri guztiek bezala.

A.L.: Garai batean normalagoa zen erakunde publikoetako kultura arduradunak saio eta proiektuen bila ibiltzea, eta, adibidez, antzerki obra bat edo kultur ekitaldiren bat ikusten topatzea. Horren arabera egiten zituzten eskaerak. Pixkanaka-pixkanaka, ordea, eta ez dut orokortu nahi ez delako toki guztietan gertatzen, baina burokratizazioak ekarri duena izan da artista, musikaria edota idazlea zerbait eskaintzera joaten hasi dela udalera, eta, orduan, udalak kudeatu egiten du hori; hau da, eskalea –udalera doan hori gutxietsi gabe–. Nolabait esateko, neure burua eskale sentitu dut joan izan naizen gutxietan. Udalak nahi baldin badu bere herriarentzat kultur ekitaldiren bat, berak bilatu behar du, eta dinamika horrek etengabea beharko luke izan. Zer da interesgarria eta ekartzeko modukoa herrirako? Eragileak beragana noiz etorriko zain egon gabe. Horrek esan nahi du entitateak baduela kultur ikuspegi bat. Tamalez, administrazioei kanpora irtete hori oso gogorra egiten zaie.

A.G.: Azken urteetan, gainera, musikariak eta antzerkilariek esaten dute hori. Kulturaren industrian bitartekariak lepo ugaritu dira, eta horiek dira, adibidez, udaleko teknikariak gonbidatzen dituztenak asteburu pasa, eta jada prestatuta dituztenak bizpahiru obratako paketeak. Gauza horiek garai batean Osakidetzan egiten ziren, eta debekatu egin zituzten. Alde batetik dago bitartekari edo promotore horien eraso, eta bestetik, euskarazkoa izateagatik kultura dela ez aitortzea. Askotan Kultura Sailetik beharrean, euskarazko kultur proposamenak Euskara Sailetik kudeatzen dituzte. Nolatan? Dirutzak bideratzen dira kanpoko kultur proposamenetara, eta ez zait gaizki iruditzen, baina guk ere kultura egiten dugu, eta gu ere unibertsalak gara.

Zatiketa bat dago hor, orduan.

A.G.: Bai, bai. Euskara euskaldunen kontua dela diote... Barkatu? Hau gizarte osoaren kontua da; ala ez al dugu nahi guztiok euskaldunak izatea? Euskaldunak ez gara eleba-

karrak, elebakarrak normalean beste batzuek dira. Beraz, hori ere etorriko da etorkizun batean, merkatua handitzea, baldin eta hori nahi badugu.

A.L.: Hori ilustratze aldera: ni literaturaz eta euskaraz ari naiz. Euskara da nire instrumentua, baina ni literaturaz ari naiz, eta literaturak hunkitzen nau. Baina, jakina, literaturak ni hunkitzeko hizkuntzak ere hunkitu behar nau. Hala ere, posible zatekeen literaturak ez hunkitzea, baina hizkuntzak bai, eta alderantziz. Orduan, gauza guztiak ez dira euskararenak, hori garbi utzi behar da. Euskararenak izan litezke dendetan hizkuntzaren erabilera sustatzeari dagozkion ekintzak, baina pakete horretan ezin duzu literaturgintza sartu, hori kultura baita.

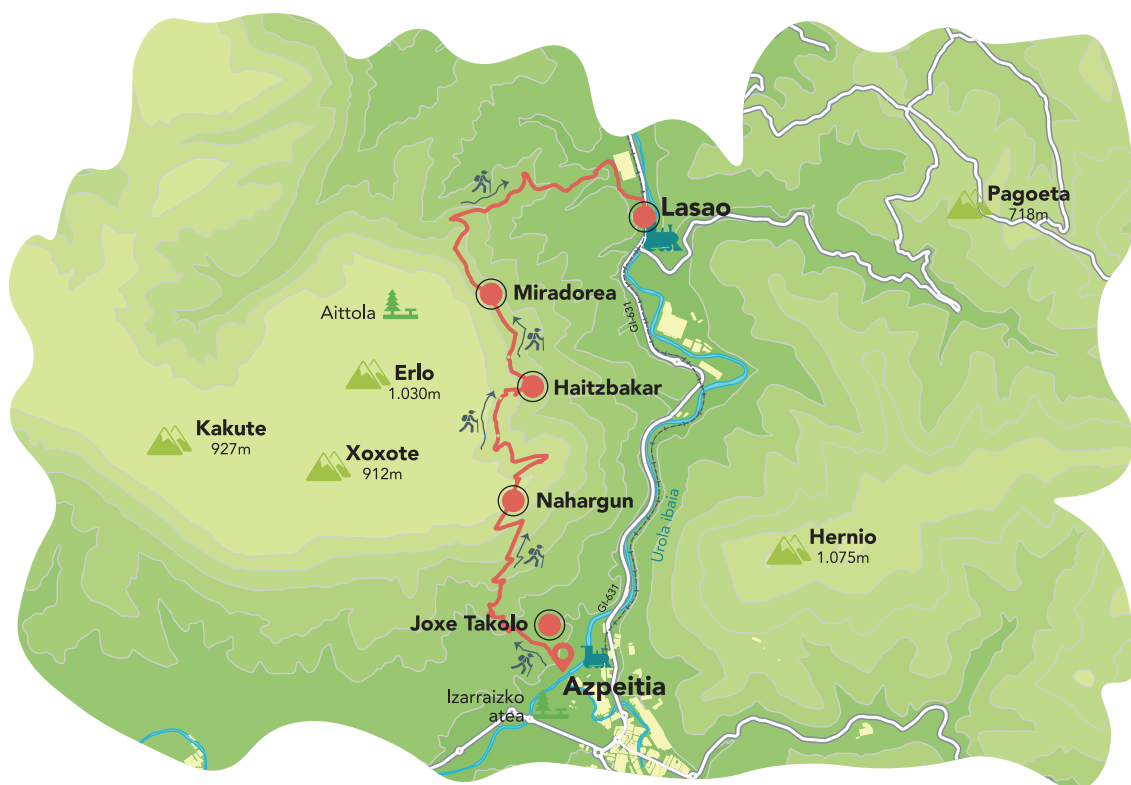
Zeintzuk dira elkartearen hurrengo pausoak?

A.G.: Esan bezala, aldundiekin negoziatzen jarraituko dugu, hori ez baita bukatzen bilera bakarrean; horrelako gauzak oso motel joaten

dira. Beraz, alde batetik bilera horiek ditugu, eta bestetik, Nafarroa. Hangoa beste diputazio bat da, ahaztu egiten zaigun arren. Egoe-ra oso bestelakoa da han, bai erakundeei dagokienez, bai soziologikoki. Beraz, hurrengo pausoak izango dira konplizitatea eraikitzen segitzea, izan herri ekimenekin, izan diziplinekin, izan herri administrazioko eragileekin. Ziur gaude bat etorriko direla gurekin. Argi daukagu duindu egin behar dela euskarazko kultur sistema. Hortik aurrera, gu denekin elkarlanerako prest gaude. ■

Ikusi eskusiban Amagoia Gurrutxaga eta Anjel Lertxundiri egindako elkarrizketa QR kodea eskaneatuta.

Desnibela 628m
Zailtasuna ★ ★ ★ ★ ★
Luzera 9,33km
Denbora 4ordu 19minutu

Erreferentziak
0:00 Azpeitia
0:13 Joxe Takolo
1:25 Nahargun
2:25 Haitzbakar
3:10 Miradorea
4:19 Lasao

HAITZBAKAR EZAGUTZEN

MAIALEN ETXANIZ

Azpeitiak baditu ikusgarriak diren hamaika txoko. Badira ezagunak diren lekuak, baina baita horren ezagunak ez direnak ere, eta horietako bat da Haitzbakar, Izarraitzen magalean dagoen txoko ederra. Hil honetako ibilaldi proposamena Azpeitiko plaza-tik hasiko da, eta Lasaoko tren geltokiaren parean amaitu.

Plazatik abiatuta, mendizaleak Komuntzo aldera hartu beharko du, Xoxotera igotzeko ohiko bideari jarraiki, hain zuzen. Lehen geldialdia herrigunetik gertu dago, Joxe Urbieta *Takolo* zenaren baserriaren aurrean, eta han ikus daiteke mendizalearen omenez egindako eskultura. Behin geldialdia eginda, zuzen jarraitu behar da, errepidea albo batera utzi eta mendibideari ekinez. Lehen maldak igota, Azpeitiren lehen argazki orokorra ikusiko du mendizaleak.

Xoxotera igotzeko basoa hasi aurretik, Naharguneko borda dago, eta hori izango da Haitzbakarre-
ra igotzeko bigarren geldialdi edo erreferentzia puntua. Bordaren albo batetik behera jaitsiko da mendizalea, zuhaitz ederrez osatutako basora. Horrenbestez, Xoxoterako bidea ezkerretan utzita jarraituko beharko da aurrera, eta erabat aldatuko da paisaia, baso zoragarrian murgilduko baitira mendizaleak. Arbolapea amaitzean ikusiko da aurreneko Haitzbakar, berezkoa duen edertasuna dariola. 60-70 belaunaldietako eskalatzaileek bazuten haren hor-

metan eskalatzeko ohitura, eta oraindik zabalik daude eskalatzeko bideak.

Haitzbakar atzean utzita, beheraka hasiko da mendizalea, Oranda baserrirantz, paraje zoragarri inguratuta: Pagoeta, Gazume, Hernio, Arauntza, Aralar, Txindoki... eta aurrera jarraituta iritsiko da Lasaora arte. Hango trenaren geltokiaren parean amaituko da ibilbidea.

Motzean

Izarraitzen magalean aurkitzen da Haitzbakar, eta hara igotzeko hainbat bide dauden arren, Azpeitiaren erdigunetik hasten dena da politena.

1960 eta 1970 belaunaldietako eskalatzaileek ireki zituzten eskalatzeko aurreneko bideak Haitzbakarren, eta ordutik, haren hormak eskalatzeko aukera dago. Dena den, Izarraizko kantera da jendeak eskalatzeko gehien erabiltzen duena. ■

Ikusi eskusiban QR kodea eskaneatuta Xabat Olaizola aurkezlea Aitor Unanue Lagun Onak Mendi Bazkunako kidearekin txangoan.

TELEBISTAN ERE
GUKA!